

Poštarna plaćena u gotovu

Privredno - kulturne
motive
za Sjever. Dalmaciju

БУЛГАРС

Godišnja pretplata: za članove Matice 24 din.,
za nečlanove din. 36.
Pisma i novac slati na adresu:
Šibenik, poštanska pregrada br. 30.

Шибеник, 23. Јуна 1934
БРОЈ 197. — ГОДИНА VI

Vlanič «Privredno-kulturna Matica za Sjever. Dalmaciju»
Urednik PAVLE ZELIĆ
Telefon br. 24. — Broj řek. tabuna 38. 242.

ДВА КОСОВА

Наш дјалматински Видовдан, са својим Малим Косовом, као чедо од мајке, нико је и врстао из бола и крви Великог Косова и његова првог, трагичног Видовдана. Зато је наш ужи Видовдан сведо недавна, до историјске 1918 године, носио на себи печат исконске пресуде која је трајала главу честитога Кнеза, и трагове авијатског копита, за којим су у огњу и крви сагоријевали и посљедњи остатаки негдашње спрске славе и величине.

Али као што ни чедо никад није у свему једнако својој мајци, нити изданик свом матичњаку, јер поред заједничких жила и коријена има своје дебло, своје гране и ограђе, тако и наш Видовдан и напе мало Косово има евоје посебно лице и наличје, по коме се, поред авијатског копита и полумјесецава зири трагови европског крста, исто тако болни и кравави, и огоретине европске цивилизације, чија букиња вије осјетљавала историјски ход једном патничком народу који јој је био предстражка од најевзе синских варвара, већ је жарила и сагоријевала душу, са планом да остави пустош у којој ће угинути свака клица народне свијести и људске савјести, да је никакав историјски лијек не оживи, нити побједоносни вов са Куманова и Кајмакчалана у живот не дозволе.

Зато што велики и мали Видовдан, и једно и друго Косово нису имали идентичну историјску прошлост, зато им није идентична садашњост, а регби није још на дугледу ни идентична будућност.

И рече Господ, у вријеме сно: нисам ја тако казао, да народ буде себар и работник, да би се докони и обијесни кнезови отимали о царство које је моје, а не њихово. Зато нека буде воља вјечка: како неће сами да се поравнају, то нека поравна мач и огај бијесног Османлије, док се испуни вријеме да и он своју лудост плати, као што је писано.

И златна се круна смрти — и потону све у крви...

Неста царства и кнезова, неста деспота и велиможа, неста слугу и господара, а све постаде раја. Далеко од блештавих сјетила свијета — Византа и Рима и њихове мудрости која се до неба пропиње, раја краде летурђију свету и свој чемер небесима шаће, каје гријехе своје и својијех, али не лажним превртањем очију и бусањем и празне груди већ искрено вапију: „Опрасти свијети Оче Саво, сагријешисмо српко пред Есром и пред тобом“.

На тај вапај, на те гласе Творац свијета смилова се: „Сићи доље, књеји моја најмилија! И кији сије: то је била поезија, Ади не поезија

бијеса и разврата у бубње и таламбасе, ни љубавних пренемагања увљене акорде гитара и лире, нити пјеснички раскошни водоскоци дворских пјесника — будала, већ дубоко сагоријевање грјешних елемената народне душе, ув туробну мелодију гусларевих струна и његова плачног гласа.

У тој школи патње и бола, поштеног признања и дубског кајања, рајетин је све дубље падао у физичко ропство, али и све више се дивио до духовног херојства, коме је тешко у историји наћи друга.

И кад се испуни вријеме вачу се глас народа и глас Бога: Нека устане први међу разними и нека нам буде Вожд!

И Карађорђе васкује кrvavе руке до рамена, кrvave од својих сопствених рана и душманске погање крви, и настаје страховити двобој, коме ће велики унук великога дједа послије једанаест деценија, ударити тачку побједоносном ваставом на освјештеној Великом Косову.

Ту ваставу, у исполнском залету једне ваксрсле и преображене нације, дохватиће њен данашњи Вожд, и патник свог великог повива, да је пронесе широм читавог југословенског народа и пободе је и на освјештеној нашем Малом Косову, чemu smo bili свједоци.

Све се то могло догодити, и додатило се, кад је завршио судбоносни процес унутрашњег чишћења и духовног сагоријевања, који се кроз четири и пет вијекова вршио под мамузом авијатских хорда; кад су у народној души спрјежени сви елементи грјешне прошлости и отрови туђинске инфекције.

Зато тамо нема више борбе: ивињске, јер душмания је побијеђен, нити унутрашње, борбе супротних хваћања и супротних погледа на вриједности свога и онога свијета. Ни на Великом Косову, ни у Шумадији која је његово порворођено духовно чедо, нема трага борби, осим заједничког напора и утакмице на пољу народног препорода и благостиња. Њихови усјеси толико су видни и напори Богом благословени, да се на њих почињу угледати и многи напреднији народи широм читавог свијета, док познати грјешни дужеви сају страну негдашњих грађана, којима су туђе и непознате покретне снаге тих успјеха, траже у њима разлоге за своја злобна објашњења.

И док је тако на Великом Косову и његовој близој и даљој околини, на нашем малом и околну у њега све јасније извиђају знаци једне борбе, која има само ту трагичну ноту, што ријетки појединци само виде историјску генезу њене

Pred zbor na Dalmatinskom Kosovu

28 junia 1914 — 28 junia 1934

I ove godine 28. jun, na našem Dalm. Kosovu, kod crkve Lazarice, sakuplja se zbor narodni.

Pred 20 godina na istom mjestu o Vidovdanu Sjeverna Dalmacija doživjela je svoj najsvjetlij dan. Hiljade njenih sinova osjećali su i iskazivali su toga dana ljepotu narodnog jedinstva i zanos jedinstvenoga naroda za našom majkom Srbijom, predvodnicom u borbi za slobodu i ujedinjenje jugoslovenskog naroda.

Ovogodišnji Vidovdan slavi se u znaku tih uspomena i saznanja, da je u tom duhu spas i budućnost sa velikim žrtvama stvorene jugoslovenske države.

Samoa idealizmom predratnih generacija i današnji nařaštaji mogu stvoriti i izgraditi bolje uslove narodnog života i oslobođenoj i ujedinjenoj Otadžbini.

Vidovdanski zbor na Kosovu pokazaće kako se sadašnji naraštaji odužuju vjekovnim idealima našega naroda, koji je za njih podnosio bezbrojne žrtve kroz vjekove, i kako se današnja pokoljenja odazivaju pozivu: „Su čim ćemo izići pred Miloša?“ i su čim ćemo, i kako ćemo izvrširi svoje dužnosti prema društvu i Otadžbini danas? Svi redovi sokolske organizacije, sve zadružne ustanove sa zadrugarskom omladinom i ženama zadružarkama, narodni učitelji i sveštenici, sva naša društva i ustanove, a s njima zajedno i najodličniji ljudi svih zanimanja — pored slavom ovjenčane vojske i velikog broja naroda iz bližih i dalekih mjesta, odavaće počast palim borcima za stvaranje i procvat Otadžbine, i izražavati sudobnosne istine za našu srećniju budućnost.

Oko krsne svjeće Privredno-kulturne matice održavaće se zborovanje, na kom će učestvovati svi redovi našega društva.

S ovim željama, a bez naročitih posebnih poziva, Privredno-kulturna matica očekuje ovaj zajednički susret u jednom bratskom kolu.

Do viđenja na Kosovu o Vidovdanu.

Privredno-kulturna matica
za Sjevernu Dalmaciju.

неминовности и дочеку је као цељебни огањ нашег затрованог друштвеног организма, док сви други, било влобно или наизнан, траже међу нама кривца тој „немилој појави“ и идиотски дланом вачећају ерупције вјековима сачињаних стихија.

Мјесто признања да smo mi гријешили, па да нам као људима опросите и Бог и људи, ми се међусобно оптужујемо; а уместо скрушеног кајања и искреног бола над својом судбином чије ми smo mi жртве били, ми једни поред других гордо стојимо: „Нек ти је слава и хвала, оче Саво, што нисам овакав као овај грјешник поред мене: ни по поријеклу, ни по образовању, ни по стању и имању, ни по заслугама за отечество и нацију.“

У томе је трагивам нашег малог Косова и тим путем mi неминовно срђамо нашем новом трагичном Видовдаву.

Јер — то је један недовршен дужни историјски процес који ће се извршити и мимо нас и против нас ма колико дубоко ми завлачили глају у пјесак. То је неминовно као

смрт, и ту не помажу ни смилалице, ни мудровања, ни злобне подвале и сумњичења, ни положаји ви власти.

Ту помаже само једно дубоко и искрено: „Опрости нам свети Царе Лаво, много смо гријешили! И свједок нам буди да је наш гријех био плод немоћи људске — више но чедо зле савјести наше!“

То — и помоћи започети процес да се са што мање трагичних спојицања приведе своме крају. П.

Filoksera u šibeničkim vinogradima

Već pred koju godinu počelo se opažati da mladi vinogradi šibenske okolice od nečega boluju. Bolest se naglo širi tako da su neki vinogradi sasvim uništeni. Sumnja je bila da se radi o filokseri, pa je pred nekoliko dana došla na lice mjesta jedna komisija stručnjaka i utvrdila da su svi mladi vinogradi teško zaraženi filokserom, anarocičito oni koji su sašeni na podlozi „Aramon“. Ovaj nalaz komisije izazvao je veliki strah među šibeničkim vinogradarima. Što je razumljivo kad se znade da im je vinograd glavna i jedina privreda.

Министар г. Др. Којић о рационализацији наше пољопривреде

Министар пољопривреде г. Др. Којић дао је новинарима нека саопштења о плану рада око рационализације наше пољопривреде, који план ће израдити министар са недавно основаним Савјетодавним одбором министарства пољопривреде.

Савјетодавни одбор
чије ће чланове именовати министар — по ријечима самог министра — биће један од најужих сарадника министарских у питањима његова ресора. Биће састављен од ових пољопривредника који у практичном животу, из свог сопственог искуства, најбоље осјећају све потребе наше пољопривреде.

О самом плану
г. министар је мишљења да се он не може унапријед тачно утврдити у појединостима и временски, као што су то чивиле неке друге државе, јер у данашњем времену сталних промјена немогуће је предвиђети са сигурносћу шта ће бити у једном периоду од пет или више година. Оно што је сада могуће јесте, да се одреде главне линије призреде пољопривреде, кадима се мора оставити могућност прилагођавања новим приликама и евентуалним промјенама.

Не може се остати на самим житарицама

на штету других култура, то је оно што нас живот сам у многоме упућује. Поред пшенице, кукуруза и сточног биља мора да ћи још читаз ред нових пољопривредних производа: индустријског и фармацевтичког (љековитог) биља, и уодште такога којим свјетска тржишта не сблудују, јер се земљишта многим државама не даду прилагодити за текултуре, што код нас, срећом, није случај.

Што се тиче

Воћарства и сточарства
нап будући плај мора ићи за тем да се напада производња усаврши у погледу какоће и услоја отпреме коју страна тржишта вадије. Поред тога имаће се сбогатити пажња на производњу оног воћа које ми још доволно не његујемо, као обл. горећени кестен, наранче, лимунови и тако даље.

У сточарству се мора на првом месту обратити пажња облагорђењу нашег соја оваца, јер у погледу млијечности и каквоће вуне, наша овца не стоји на вавидној висини.

Душан С. Лакић, учитељ

Буковица и Буковчани

II) Буковчани

(Наставак)

Ати послје потпуног нехастства са стране преведре републике о буковачком народу, народ ипак није свак заборавио, већ је неко о њему водио рачуна. Водило је рачуна латинско свештенство, које је звало да овај народ није вилозе вјере, па да зато треба порадити: да се Буковчани као „шизмагици“ приведу на хришћанскију вјеру, а среће своје стваре светиње да погаže.

Ону акцију римске цркве подупријала је и сама младачка влада, јер је рачувала, да су јој вада сигурнији они грађани што су католичке вјере пошто их и религиони осјећаји вуку к западу (Риму), него неки други, којих се врховни вјерски старијшини налазију истоку под турском управом.

Наш трговински биланс је оптерећен милионским сумама за куповину стране вуде, која је потребна нашој индустрији.

И то важи и за облагорђење нашег говечета, чија кожа, у претежом дијелу наше производње вије вриједна ни за израду обичне сељачке обуке, него се и та материјал за милионске суме увози извлачи. Са живинарством стојимо боље или и у том працу требају напори за побољшање робе коју страна тржишта изискују.

Живинарство и пчеларство
како је познато, дније су гране које су у овој сјесјеској кризи биле најмање изложене потресима, и сва је прилика да ће то бити и у будућем. Велике суме за живину, јаја и мед могла би наша земља да добије кад би се производња прилагодила вактјевим међународним тржиштима. Европа плаћа Америци за мед милионске суме, а наша је земља неkad била чувена влог меда.

Служба пољопривредне технике и путујући пољопривредни учитељи

Министарство пољопривреде ускоро ће установити и наредити службу пољопривредне технике, којој ће бити циљ да вароду раздаје бесплатно планове и предрачује јевтињи хигијенских и по научним вачелима израђених стаја за коње, говеда и овце, затим планове за скромне, па ипак сазрешне, скрње, живинарвице тако даље. Раздавање се бесплатно и планови скромних модерних сушница, магацина за чување воћа, и тако даље. Министарство пољопривреде, у границима са још буџетским представима, и материјално ће помагати израду свега овога, и поред тога што ће се његови стручни органи савјетом стављати на расположење народу у изградњи тих објеката.

Сада се у Министарству пољопривреде ради на једном плану путујућих пољопривредних учитеља, који ће у свemu овсме, бити народу од велике користи. Министарство пољопривреде упућује све напре и на организовање нареда у пољопривреде, сточарске и друге производње вадруге, рачунајући и на то да напредак наше пољске привреде може да буде у многоме лакши на задржаној основи.

Назаде римског свештенства на разослаље су почеле одмах, чим је Сјесја Далматија потпала под крило „принципија“ и трајале су јаче кад слабије, скоро све до пропasti републике. додуше било је нешто нападаја на свегосајску православну врзу одмах до насељења Срба у Сјесју Далматију, са стране фратара, али није ни близу, како је то настало по изгону Турака из Далматије, пошто нападачи нијесу имали државну помоћ од Турака као што су од Млечана.

Главни удари ових борби били су у сном времену кад су архибискупске положаје у Задру заузимали архибискупи Вакентије Змајевић (од 1713 до 1745) у Матија Каракаш (од 1745 до 1771) Змајевић је својим клеветама православну цркву и њена духовна лица код младачке власти успио да је силом, уклоније из Далматије православни епископ С. Љубибрati и да је православна

Шта је то рационализација?

У предњем напису говори се о рационализацији пољопривреде.

Што је то рационализација? Та се ријеч у данашње доба често понавља: рационална пољопривреда; посебно: рационално пчеларство, рационално живинарство, рационално искоришћавање шума и т. д. Најближија ријеч којом би се то на наш јевик дало превести била би разумно, али није то тачно, да се баш поклапа као длан о длану.¹ То се добро види из противне ријечи нерационално, коју би онда морали превести са неравумно, а то вије, или бар вије увијек.

Нерационално радити вијачи не удуљују се у свој посао, не замарати свој мовак, него се држати обичаја, навика, калупа, туђих нестручник и површих савјета; значи радити више као једва навијена машина, него као жив разуман човјек који се урођује у свој посао. У колико разум ради, он се бави површином стварима и рачунима, он се мучи са крпењем и преправљањем старијих калупа и навика, а кад они сасвим изпаду они их баца и остаје беспомоћан разоружан.

Увимо један пример, рецимо пчеларство. Нерационалан пчелар почиње отприлике овако:

Сасвим случајно намјери се на туђији пој пчела који се објесио о грану неког стабла. — „Гле пчела! Јесу, вису, јесу пчеле. Не би било лоше увести их, стрлати у какву стару вучију, па на јесен „придавати“. Згодије је да се нађе жлица меда, кад дјечији заболи грло, или кад стара окашље у виму. А веле да је добро почети са краденим пчелама?

И он се ријеши. Најсесен „придави“, добије коју литру којекаквог меда и стане близ пчела. То би било баш у правом смислу неравумпо. Равуман, али још не рационалан пчелар ће оставити ваћени пој за додатне, да добије два, или још једну годину да добије три или више, па ће онда један дис улишта давити, а други остављати за напредак.

Рационалан пчелар друкчије почиње, и друкчије ради. Ова мисли овако: „Збија ударије влагодине, а свијета се намојило, па неможеш надржати онако по сарински. Овде мора човјек ударати у сваки крај да се што привријди. Како би било и са пчелама почети. Читао сам и чуо да су чудо корисне, и за своју домаћу потребу, и за продају. Али

ја у то незнам вишта, јадан ти сам ка и јесам. Мора би се распитати па отићи видети чији добар пчелијак и добити упуте“.

Он тако и уради па добије податке, прије свега о томе, је ли крај погодан за пчеле. Затим да пчеле могу бити извор велике помоћи, а врло често и великог благостања, онда да неваља почитати са краденим пчелама већ да има крајева где луди тргови са готовим, лијепо уређеним рођевима, који не стоје у вијама, него у модерним кошницама из којих се добива мед, а да ниједна пчела не погине. Затим добије упуства где и какве ће књиге набавити, где би могао отићи на пчеларски течај, како ће сам правити јефтиње кошнице и тако даље. Рационалан пчелар се не задовољава ни с оним што је чуо, читao и видio. Он сам размишља сам чини покусим продубљује свој посао, према својим приликама и могућностима.

То је само пример, а тако је слично и са сваким другим послом и занимањем. Рационалан човјек све ради с планом, унапред учињеним прорачуном, који може да промаши или никад да потпуно изда и човјека упропасти, ако је само рационално прављен. Међутим ко ради без плана и прорачуна тај само случајно може да успије, обично не успева и кад ваглави онда му спаса нема.

Један мали пример из Лондона, из кога сам недавно дошао.

Тамо се недавно отворио нов хотел „Камберленд Хотел“, са хиљаду и двијесто соба, читава једна мала варош. У приземљу, управо подземљу хотела, у коме је и станица подземне жељезнице, има гостионица (ресторан). са два одељења, која се развијају по цијенама оброка. У скромнијем, грађанској одељењу има мјеста за 1600 до 1800 гостију.

На вратима стоји послуга и пушта госте по партијама, на „Уставе“. Кад се послуже, гости добијају рачун и плаћају на каси, кад излази. У тој пустој гужви није могуће контролисати ко је платио, а ко се прокрао. Много би се, са контролним цедуљама, али Енглез би то сматрао за увједу својим гостију. Уопште код њих се много рачуна са личним пштењем појединца. И ови имају равнога, али само до извесне мјере јер вики су у Енглеској сви Енглези бивши гријеха. Тако неупућеном добро-

стекао љубав и поштовање од свештеника и народа. Због ове љубави и популарности је послије и изабран за далматинског епископа, којему је сједиште било у Бенковцу.

Како је све ово било учињено без дозволе младачке владе, почели су латински свештеници на челу са надбискупом Каракашем протиз епископа Кончаревића. И успијеше да је младачка влада издала далматинском проведитору Балби наредбу, да се епископ Кончаревић уклони из Далматије. Проведитор је преко политичке власти у Бенковцу савјетовао епископа Симеона да се за неко вријеме уклони из Далматије. Он то и послуша, па се год. 1758 пресели у Полину у Лици, где је рукоположен за свештенике за Далматију, и управљао далматинском црквом преко свога егзарха крког архимандрита Н. Рајевића.

Епископ Кончаревић провео је у Полини три године, молећи непрес-

тудну човјеку лијепо дође да се сажали на невољно предувеће, које се вадило па премашило себе и своју снагу. Међутим предувеће само „сејри“ и трља руке над толиком најавом гостију. Јер оно је, још прије видања хотела учинило калкулацију и из ње отписало стални проценат, рецимо 10 или 20 од сто чистог дневног утршка на оне који се прокраду, и нашто да и с тим губитком он се може да ради. Колико ли је то сигурније од контролних цедуљица, које би само велик дио најсигуријих гостију удаљило од радње.

То је један мали пример рацionalnog газdovaњa.

Међер, то онда није баш тако лако—радити рационално. Није дosta да хтјети треба ту нешто друго: треба свој посао добро познавати, треба имати културу, или бити прослеђен човјек у овоникој мјери колико вахтјева природа рационалног послана ти и те струке. Јест. У томе је грму веџ. Просвећеност за било какав напредак то је што и кључ за кућу. Тко има кључ улази брзо и слободно. Ако му је то први пут или још вије невјешт он ће се мало промочити, изгубити нешто времена док нађе собу у којој је тајна његова посла и ако нема кључа тај је беспомоћан. Али памтите ако је памтеш он неће скратити руке ви у најгорем случају.

Рационално радити значи довијати се мјогати, иви за својим временом и проналасцима науке о животу. Нерационално је супротно од тога.

Raspored vidovdanske slave na Kosovu

Upravni odbor Privredno - Kulturne Matice utvrdio je za vidovdansku svečanost na Kosovu ovaj raspored:

1) Poslije sv. liturgije i svečane litije — u 12 sati pomen svima borcima palim za Otadžbinu u Kosovskom boju i svim borcima do danas — sa prigodom besjedom.

2) U jedan sat poslije podne sjećanje slavskog kolača koje će sa sveštenikom Izvršiti: predsjednik P. K. maticice te pretstavnici sokola, zadruge, učitelja, sveštenika i drugih organizacija, uz prigodnu riječ predsjednika Maticice.

3) U jedan i po sat zajednički ručak koji Matica priređuje za pretstavnike sokolskih društava, seoskih četa, svih vrsta zadruga i ostalih privrednih, kulturnih, zdravstvenih, socijalnih, prosvjetnih te športskih udruženja, zatim za prisutne senatore i nar. poslanike, pretsjednike političkih opština, crkvene opštine Kosovske, pretstavnike vojske, upravne vlasti, sve prisutne učitelje i sveštene.

Društva i ustanove mole se da po jednom svom pretstavniku izdadu pismo kojim će se prijaviti Kosovskom Izvršnom odboru, radi prisustovanja ručku.

4) U tri sata i po sokolske vježbe, a iza ovih:

1) predaja Matične zastave Seoskoj četi Kninskopolje;

2) predaja dara ženama zadrugarkama iz Orlića;

3) predaja dara zadrugarskoj omladini iz Biskupije — uz prigodne govore pretsjednika Maticice.

Napomena: zatraženi su učobljeni naročiti vozovi od Direkcije željeznicu.

P. K. Matica

Tamni vilajet

(Narodna pripovijetka)

Bio jedan car, pa došao s vojskom na kraj svijeta, pode u Tamni Vilajet, gdje se nikad ništa ne vidi. Ne znajući kako će se natrag vratiti, ostavi onda ždrebac od kobila, da bi ih kobile iz one pomrčine ikvele.

Kad su ušli u Tamni Vilajet i išli po početu, sve su pod nogama osjećili neko posljuno kamenje, a iz mraka mešto povile: „Ko evoga kamenja roneće, kajeće se, a ako ne ponese, kajeće se!“ — Gdekoj pomisli: „Kad ću se kajati, zašto da ga nosim?“ a gdekoj: „Kad ću se kajati, ponio ne ponio, onda da znam zašto ću se kajati — bar jedan da ponesem.“

Kad se vrati u Tamni Vilajet, a to ono bilo drago kamenje. Onda oni koji nisu ponijeli staju se kajati što nisu, a oni što su ponijeli, što nisu više ponijeli.

тако млетачку владу, да му се допусти повратак, али су му све мјелbe остale без успјеха, а кад се почeo i народ у Буковици бунити против прогонства њихова епископа, оптуже га латински свештеници као бунтовника.

Епископ Симеон, видјећи да се неће моći вратити у Далмацију, одлучи да пређе у Русију. Кад су за његову намјеру, сазнали крупски калуђери, подигну у Буковици 30 кућних старијешина, који се са неколико крупских калуђера преселе у Лиру k епископу Симеону, те сви заједно креву год. 1762 у Русију.

Епископ Симеон настанио се је у Кијеву, где је живио у Петро-Павловском манастиру, бавећи се књигом i у рукопису је оставио дјело „Лјетопис црквених и грађанских догађаја“. У овој књизи описује историју православне цркве, у Далмацији, а себе назива „Мисгострадални епископ Симеон далматински“. Умро је у поменутом манастиру 12 фебруара

1770 год., и сахрањен је у манастирској цркви.

Тако је завршио живот овај неви-но страдања Буковчанац који се сматра као најистакнутија личност дalmatinskog срдства 18. вијека, и не давши своме роду све оно што му је из љубави на културном и просвjetном пољу био наумио дати.

У сбјају од ових настрадаја непријатеља православљу и српском имену по Буковици и свој Сјев. Далмацији, внатну су улогу играли наша два буковачка манастира Крка и Крупа. Заслуга је њихових калуђера, који су у најтежим часовима једно са својственим свештенством ревно („тврдоглаво“) бранили своју вјеру и племе, да је сва пропаганда имала врло мали успјех. Насујот њима у сврху пропаганде, баш овај кад је она била врло агилна, латинска је црква 1735 год. обновила и франjevacki манастир у православном селу Карину. — Но углавном намјењену сврху није достигао.

PISMA I DOPISI

Plavno, juna.

Proslava ljetnog dana Crvenog Krsta. — Po već utanacenom rasporedu programa od strane mjesnog Odbora Cr. Krsta, u nedjelju dne 10. o. m. obavljenja je na svečan način u našem selu ljetna proslava Cr. Krsta, a uz učestvovanje školskog podmlatka zajedno sa učiteljskim osobljem.

Ova slava imala je i tu prednost što je priredena u spomen dana vjenčanja Visokih Zaštitnika Cr. Krsta Njihovih Vel. Kralja Aleksandra I. i Kraljice Marije. Stoga je pored pomennih odazvao se na poziv brojno stanovništvo zajedno sa pretstavništvom mjesnih vlasti, žandarmerskim osobljem, pretstavništvom pošt. uređa, Žemlj. Zadruge, čete Sokola i dr.

Iz ranog jutra slavljenje zvona objavilo je početak proslave, te su po okolnim domovima podignute zastave i okićeni prozori. Okolo crkve i pred školskom zgradom svijet se počeo sakupljati očekujući početak službe božje. Po svršenoj liturgiji mjesni paroh g. Milivoj Jelača održao je u hramu besedu, u kojoj je zgodnim riječima istakao značaj današnjeg dana koliko u prvom redu po namjeni uspomene vjenčanja Njih. Veličanstva; tolko i s koristima koje ovo humano društvo u selu Plavnu postizava u karitativnom smislu. Kroz kratko vrijeme svoga opstanka, zaslugom Odbora, a u prvom redu zauzetošću g. pretsjednika D. Petranovića, uspjelo se da je primljen i spremljen na izdržavanje sirota dječak, kojega bila inače postigla nemila ura sudbine. Cr. Krst je i u drugim prilikama svojom čednom pomoći pomogao sirotinju.

Po svršenom bogosluženju krenula je povorka za zastavom Cr. Krsta, sveukupnom školskom dječicom, a pridružili su im se svi pretstavnici i velika masa seljaka muškog i ženskog spola. Na određenom mjestu osvećena je vodica, odakle se u potpunom redu sa veličanstvenim izgledom povorka svratila ispred škole. Ovdje je školski upravitelj g. Voja Malešević izustio ispred mnoštva prisutnima jedan navlastito poučan govor, koji je bio pažljivo saslušan i ostavio veliko dobar utisak među prisutnim. Između ostalog posjetio ih je kako je Cr. Krst, pomogao dječicom i mladim nekojicini školske sirotnice dječacu, na čemu je zahvalio g. D. Petranoviću ban. škol. nadz. u p. koji je umio da sitnim prilozima i ličnim zauzimanjem pribavi takova sretstva i time obvezati siromašnu djecu, a ujedno skrene pažnju blagotvornoj ustanovi Cr. Krsta, koja neprekidno ne samo u ratu, već i miru obasipaju svojom darežljivom milošću stradalnike. Radostan što se danas Cr. Krst, prvi put uspješom povorkom u selu istakao, kao jedna privlačiva i nadasve čovjekoljubiva ustanova, pozvije stanovništvo da se ma i manjim prilozima sjeti takove ustanove i ne uskrati svoju milost pri sakupljanju milodara, koji su ovoga puta namijenjeni siromašnim i bijednim porodicama na našem području.

Na završaku svečanosti predsjednik Odbora g. Petranović sa nekoliko toplih riječi zahvalio je kako priredi vačima, tako i svima ostalim na brojnom odazvu stavljajući im na sice opstanak i uspjeh Cr. Krsta, gdje Plavno jedno planinsko i siromašno selo danas prednjači ostalima u akciji Cr. Krsta.

Materijalna strana sakupljenih pri loge također premda čedna, može ipak da zadovolji, uzev u obzir slabo rodne godine i nestaću novca, koja je u današnjim prilikama općenita, a za ove krajeve još i teža, jer seljak radnik nije u mogućnosti da nađe zarade.

Az.

Кини, маја 1934

Град у Кинској крајини

Црна зима која ће трајати 14 мјесеци неизbjежна је за 11 села општине Кинске.

Тек се данас након 7-8 дана виде праве псељедице града, који је на 3. o. m. обио 11 села и то: Радљевац, Жагровић, Кинскопоље, Полачу, Орлаћ и Врбник поједине дјелове, а Бискупију, Отон, Ковачић, Турић и Превјес у целости.

Народ овог краја је вичан тријати и шутити, и то шутити све док му недођу виле к очима.

Писац ових редака прошао је сутрадан по овој катастрофи изуз свих ових 11 села и запрестило га је бушење код свих мушкараца, тек чула се је кукањава поједине жене. — Запрешање: страх пред неизbjesnosti била је огромна; једино што би се чуло вапај: „Боже, што ће с нама бити“.

Немогуће је описати какав је град падао и каков је штету учинио. — Све је прво као усрд зиме а од љетине никде вишта, виснгради онеспособљени за 2 а можда и 3 године, па шеницу, јечам и кукуруза, тако исто и поврће се незга, чак се тешко разабира гђе је што било.

Командант 54. пјешадиј. пук, пуковник госп. Петровић, који је обишао сва ова опустошена села у друштву са народним послаником госп. Др. Тодом Ногаковићем, срpsким начелником и вртсједником општине узвјавио је око: „Ово је гора несрћa од земљотреса, затре или поплаве, јер од тих несрћa бар нешто остане поштећено, а овде је све укишено“.

Тако је у селу Отову кров од школе потпуно уништен а тако исто и сви прсвори кућа који су били покривени са циглом: па вије никаково чудо кад се виа, да су поједини комади леда били тешки пода кила.

Овлаштењем господина Бана општинска управа имала је хитно да се постара за сјеме, јер су се све оправице morale преорати и поновно висијати погодним сјемењем.

Пиљкајући и просјачећи по Буковици уз скуче паре набавило се је око 15.000 кила кукуруза (брасватца), проса и бара и већ је подељено народу. — Али је настало друга пошткона све је срно благо у плавини, пак је стога устало мало и старо, мушки и женско па прекопава и добијено сјеме висије и ако са малом надом у успјех жетве, можда ће нешто виће за благо и бити.

Народни посланик интервенише код Банске управе и појединих Министарстава да се изведу јањни радови у свим селима, да се даде бесплатан превоз жита из Војводине, јер глад у свим селима је на прагу.

В П

Врлика, 15 јула

У „Гласу“ сд 10 V o. g. бр 191 изашао је допис из Цетине са потписом „Задругар“, у коме допису била је ријеч о двјема упутницама

које је банска управа, према изјави мјеродавних лица, дозванила била Пчеларској задружи у Цетињу, за наставку кукуруза члановима исте задруге, међутим те су упутнице доспеле на другу страну, што је међу задругарима споменуте задруге проузрокало оправдано огорчење. — Поводом тога дописа предсједник општине врличке г. М. Кулишић умјесто да се побрине за интерес задругара и накади им штету било какву нашао је за потребите да од чланова споменуте задруге у Цетињу тражи, да му одаду писца онога дописа или да у „Глас“ опровергају допис, иначе да ће он Задругу тужити суду, што у очима задруга на значи исто што и пријетња опстанка same задругe.

На узвраћаје г. М. Кулишића изјављујем, да сам ја написао и у „Глас“ послao овај допис, те га молим да мјесто пријетња и вастрашивања тужбама чланова споменуте задруге у Цетињу изволни мене тужити суду.
поп Милан Тришић

. . . . јува

Два примјера. — Живим у једном босанском селу на мјеђи Брбаске и Приморске бановине, те пратим живот двају сусједних учитеља у току преко пет година

Један од њих, вршећи своју дужност, живи сасам повучено и далеко од народа, те ван школе викако не судјељује у културном развијању свог краја. А други ванпорно ради на народном просвјети-вању, а особито на економском посављању заосталих сеоских газдинстава, тако да има видљив траг његовог владног и корисног рада.

А свршетак: — Прије учитељ и сад живи мирно, повучено бев икаквих траваца и сплетака, а други, мучећи се, да своје село унапреди што више може, па и ако ужива поштовање и признање већине сељака, ипак су се нашли двојица — тројица, који су из личних неморалних разлога и уживајући на жалост, неоправдану заштиту туже га на све стране, тако да он за свој рад не само да нема правог признања, него ни душевног мира, којег ужива први учитељ.

Па сад ја сам невнам који је од њих на правом путу?

Први, који ништа не ради, у миру живи; или други — који има велике неизрилке баш за то што много ради?
П. В.

Slušam pa se mislim . . .

Slušam nečiji radio u komšiluku па se mislim

Nekada je naš slijepac, ill bogađili ili starac guslar putovao poštajajući se sporu od kuće do kuće, od sela do sela, da u topla ognjišta, naročito za zimskih dugih večeri, pjeva sabranoj čeljadi o starim vremenima i južnim, o bitramu s Turcima, o našim starim slavnim kraljevima, o junačkim međanima i o vilama, junačkim posestrinama. Pjevao je, i tako mladim naraštajima kazivao našu staru slavu i našu istoriju: — i dugo je trebalo, po čitavu jednu zimu dok bi obšao samo jedan kraj naše domovine. A kako to danas biva?! Eto u neć, imedju petka i subote (23 i 25. februara) naša tri radio-stanicice: Beograd, Zagreb i Ljubljana pjevale su (davale su) naše narodne pjesme i naša kola čitavoj Evropi i Americi. Naše pjesme te noći na radiju slušala je Austrija, Bugarska, Čehoslovačka, Francuska, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunija, Švajcarska i Američka Ujedinjena.

PITANJA I ODGOVORI

Pitanje:

Moja maloljetna djeca imaju novčani ulog kod jednog novčanog zavoda, koji nije državna hipotekarna banka. Kao otac i zakoniti zastupatelj svoje maloljetne djece tražio sam od novčanog zavoda isplatu pomenutog uloga, ili doznaku istoga na državnu hipotekarnu banku. Novčani zavod neće da izvrši ni jedno ni drugo pozivajući se na Uredbu o zaštiti novčanih zavoda i njihovih vjerovnika. Na moj predlog štitnički je sud izdao zaključak kojim pozivlje novčani zavod da udovolji mojem traženju. Novčani je zavod i dalje ostao gluhi. Može li se novčani zavod pozivati na rečenu Uredbu, kojom nije ukinut čl. 40 Zakona o uređenju Državne Hipotekarne Banke (Uprave Fondova), te ako ne može kome se moram obratiti za izvršenje zaključka donešenog od štitničkog suda?

Odgovor:

Čl. 1 Uredbe o zaštiti novčanih zavoda i njihovih vjerovnika glasi: „Svaki novčani zavod, kome je dozvoljeno odlaganje plaćanja u smislu § 5 Zakona o zaštiti zemljoradnika od 19 aprila 1932 godine, ili koji se je koristio Uredbom o regulisanju isplate uloga od 26 decembra 1932 godine, dužan je u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ove Uredbe podajeti Ministru trgovine i industrije molbu:

- a) da mu se odobri odlaganje plaćanja;
- b) ili
- c) da mu se odobri sanacija;
- d) ili
- e) da mu se odobri vanstevčajna likvidacija zavoda.

To isto može za vrijeme vršenja ove Uredbe zamoliti svaki drugi novčani zavod, koji bi došao u teškoću plaćanja,

Ako novčani zavod koji se je koristio zaštitom po Uredbi donijetoj na osnovu § 5 Zakona o zaštiti zemljoradnika ili po Uredbi o regulisanju isplate uloga, ne stavi predlog za jednu od mjera navedenih u stavu i u roku, određenom u tome stavu, onda zaštita za taj zavod po isteku toga roka prestaje.“

Čl. 2 stav. 4 iste Uredbe glasi:

„Kad novčani zavod, koji se nije koristio zaštitom po § 5 Zakona o zaštiti zemljoradnika od 19 aprila 1932 godine, ili po Uredbi o regulisanju isplate uloga od 26 decembra 1932 godine, podnese Ministru trgovine i industrije molbu da mu se odobri odlaganje plaćanja ili sanacija, može podnašanje ove molbe uz dokaz toga podnešenja i uz prilog ovjerenog prepisa te molbe javiti svome nadležnom суду.

Od dana utvrđene prije судu pak sve dok se ne doneše odluka po pomenutoj molbi, ne mogu se protiv takvog zavoda preduzimati nikakve mjere za izvršenje ni za obezbjeđenje, niti se može nad imovinom njegovom da otvoriti stečaj: „uzimajući za nova potraživanja od novčanih zavoda koji se koriste zaštitom po § 5 Zakona o zaštiti zemljoradnika od 19 aprila 1932 ili po Uredbi o regulisanju isplate uloga od 26 decembra 1932 godine.“

Čl. 56 iste Uredbe glasi:

„Za one novčane zavode, kojima je prije stupanja na snagu ove Uredbe odobreno odlaganje plaćanja na osnovu § 5 Zakona o zaštiti zemljoradnika od 19 aprila 1932 godine ili koji su se koristili Uredbom o regulisanju isplate uloga od 26 decembra 1932 godine ostaje na snazi zaštita do isteka roka pomenutog u čl. 1 stav 1 ove Uredbe, a za one, koji u ovome roku budu zatržli jednu od mjera pomenutih u istome stavu, sve do tole dok se ne doneše odluka po njihovoj molbi.“

Čl. 61 iste Uredbe glasi:

„Ova uredba dobila obaveznu snagu kada se obnaruđuje u Službenim Novinama. Istoga dana prestaju, u koliko u čl. 56 nije drugačije određeno, važiti § 5 Zakona o zaštiti zemljoradnika od 19 aprila 1932 god., zatim Uredba o regulisanju isplate uloga kod pojedinih novčanih zavoda od 26 decembra 1932 godine, Uredba o posredovanju od 4 januara 1933 godine kao i svi drugi propisi protivni ovoj Uredbi.“

Ova uredba nosi nadnevak 22. novembra 1933 godine, a obnarodovana je u Službenim Novinama broj 278-LXXXII od 4 decembra 1933 godine, tako da je ovog zadnjeg dana dobila obaveznu snagu.

Premda tome odgovor je na postavljeno pitanje slijedeći:

Ako je novčani zavod, koji dolazi u obzir, do dana 4 marta 1934 godine podnjo Ministru trgovine i industrije molbu da mu se odobri jedna od mjera navedenih u stavu 1 čl. 1. gornje Uredbe, tada sve dok se ne doneše odluka po ovoj molbi ne mogu

se protiv takovog zavoda preduzimati nikakve mjere ni za izvršenje ni za obezbjeđenje, niti se može nad njegovom imovinom da otvoriti stečaj.

Poznato je da do sada nije donešena nijedna odluka po već prikazanim odnosnim molbama. Stoga povjerilac novčanog zavoda nema drugo nego da provjeri da li su istiniti navodi novčanog zavoda, naime da je već podnio u roku pomenuto molbu. To se dade najlakše utvrditi pregledom trgovackog registra iz crnog knjige trgovackog suda, jer je taj registar javan, (čl. 12-2. trg. zakona) gdje će se naći zabilježeno da je prikazana dotična molba, pošto ovaki novčani zavod javlja odmah to nadležnomu sudu radi publiketa, da izbjegne nepoželjnim izvršenjima.

U ovome slučaju ne preostaje drugo nego nstati kod upravnih organa novčanog zavoda da dobrovoljno isplate koliko više mogu, preko onoga što su inače dužni po odnosnim propisima iako su pod zaštitom. Moguće je po zakonu i po važećoj Uredbi i utužiti novčani zavod, ali to nema praktičnog smisla jednom kada se ne može da zameñe iz šenje, a osim toga svaka tužba prouzrokuje i parničkog troška, kojeg tužilac mora barem da predujmi sve do svršetka sporu.

Ako naprotiv novčani zavod, bilo da je uživao zaštitu po § 5 Zakona o zaštiti zemljoradnika od 19 aprila 1932 ili [se koristio Uredbom o regulisanju isplate uloga od 26 decembra 1932, bilo da nije, do 4 marta 1934 nije pokazao nikavu molbu Ministru trgovine i industrije za jednu od mjera navedenih u čl. 1 stavu i pomenute Uredbe, tada se proti takovom novčanom zavodu mogu preduzimati sve mjere za izvršenje i obezbjeđenje, pa tako i izvršenje za isplatu uloga, u koliko je prethodno već postignut izvršni naslov putem tužbe. Po § 193-1 vanp. štitnički sud odgovorni su da raspoloživa gotovina štitnika bude što prije koristonosno uložena u smislu propisa § 230 Ogg. Ulaganje se može vršiti kod javnih blagajna ili uz popularnu sigurnost i kod privatnih lica. Dovoljno je da novčani zavod pruža pupilarnu sigurnost da se raspoloživa gotovina štitnika uloži kod njegu. Otac i zakoniti zastupatelj svoje maloljetne djece ima u pogledu njihove imovine, kojom on upravlja, jednak pravni položaj kao i svaki skrbnik. Položaj je pak skrbnika jednak položaju štitnika (§ 282 Ogg.) Konkretno maloljetna djece nisu pretrpili još nikakvi gubitak. Poteškoće plaćanja u koje se zapao novčani zavod ne znače još da je on insolventan ili prezadužen. Nego i kada bi djece faktično pretrpila koju štetu u prvome je redu za to odgovoran štitnik ili skrbnik, a tek subdiarno štitnički sud, odnosno država putem sindikata tužbe po čl. 25 Zakona o sudijama redovnih sudova (§ 265 Ogg.) kada bi postojala krivica suda, koja se mora i dokazati, t. j. tek onda ako se djece nebi mogla naknaditi od štitnika ili skrbnika.

Propis čl. 40 Zakona o upravi fondova, na koji su se do sada pozvalo mnogobrojno okružnje, a koji među ostalim glasi: „... novci pupilnih masa moraju se davati na rukovanje Državnoj Hipotekarnej Banci, ako korist pupila ne zahtjeva da se pupilni novac izda pod veći interes po zavodu na starateljstvu“

Nije derogirano pomenut zakonske propise, kako se to razabire iz same njegove sadržine i novi vanp. postupnik u § 160 broj 5 dozvoljava ulaganje pupilskog novca u zavode kojima je priznata pupilarna sigurnost.

Zaključak štitnog suda, o kome je riječ, ne pretstavlja nikakav izvršni naslov, jer ne radi o udaranju koje kazne, niti rješava meritorno koji predmet. Protiv neizvršenje odnosne naredbe po novčanom zavodu osim tužbe, kako je to već gore naglašeno, nema mesta kojoh žalbi, nego se najviše može od istog štitnog suda tražiti da ponovno u stvari samo posreduje, kako je to učinio i prvi put.

Povodom ove odgovora naglasuje se da Matića potpuno besplatno odgovara na sva postavljena joj pitanja, da bi joj bilo ugodnije kada bi se tražili odgovori na više pitanja nego je do sada bilo slučaj.

Pitanje:

Prošle je godine bilo mnogo grize u mojem selu. Kako se čovjek može da očuva od ove bolesti?

Odgovor:

Griza koja se kod nas javlja, najviše je raširena u vrućim (tropskim) krajevima. Prouzrokovana je amebom, sitnom prostim okom nevidljivom životinjom, koja, kada

dopre u crijevo čovjeka, često izazivaju opasnu bolest.

Ljudi koji boluju od ove bolesti, kao i oni koji se od nje oporavljaju, a ponekad i oni koji su već ozdravili izlučuju svojim izmetom iz crnje amebu. Izmet nemarno prosut oko kuće, u vruć i polju pretvara se u prašinu, koja dopre do ljudske hrane i tako zarazi čovjeka. Osim toga i muhe i druge životinje dolaze u dodir sa izmetom, te svojim tijelom prenose amebu na ljudsku hranu, koja tako zagadjena zarazi čovjeka. Isto tako izmet u dodiru sa pitkom vodom, ili ti vodom kojom se poljiva povrće i voće, a ovo se jede sirovo, u stanju je prouzrokuje zarazu.

Glavno je stoga spriječiti da ljudski izmet dodje u dodir sa hranom i pićem, a preko njih u crnjeva čovjeka. Ovo se može postići čistoćom, najprije samog bolesnika, a zatim posteljine, rublja, stana, okoline, hrane i pića.

Ta je čistoća, obzirom na grizu, u glavnom ovisna o smještu ljudskog izmeta. Ako se nužda vrši u nužniku ili se izmet prospjije u isti, muhe, kokoši, psi i krmci ne dolaze u dodir sa izmetom, pa ne mogu prenijeti zarazu. Ako li se još uz to bolesnik njeguje u čistoći, ako se rublje često opere, ako se stan i okolina često čiste, a hrana i piće čuvaju od zagadjenja, zaraza će biti veoma rijetka, ili opće one mogućena.

Nužni moraju uvijek da budu čisti, uređeno gradjeni, niže položeni od vode, a od ove udaljeni najmanje 10 metara. Moraju biti blizu kuće radi lakše upotrebe bolesnika i zdravima u svaku dobu dana i godine, i često polijevani rastopljenim vapnom radi raskruženja.

Griza je bolest koja se pojavljuje i širi samo u gnjušći, kao i mnoge druge bolesti, na pr. tifus, ekinokokus, gliste, trakavice i t. d. pa je za njeno uzbuđenje potrebno u prvom redu ukloniti gnjušće. To će se najlakše postići ako svaka seoska kuća bude imala uređeni ružnik, gjubrište i staju, a u kući uvijek obilate vode u čistu držanju posudama.

Sa malko dobre volje i nastojanja i uz savjetovanje stručnjaka, koje šalje sama vlast, može svaki seljak uz veoma mali trošak da udovolji najelementarnijim zahtjevima čistoće, o kojima je gore bila riječ, i tako da na najlakši način očuvati se od zaraze, koja ako jednom nastupi, uzrokuje ne samo velikih novčanih žrtava nego vrlo često i samu smrt.

Dr. J. L.

Članarina za Maticu

Crkva sv. Đorda, Radučić za
1933-34 Dn. 24

Danilo Petranović, šk. nazornik,
Plavno " 12

Oštrić Ante Novigrad " 12

Prilozi za Maticu

Prigodom smrti Nikole Čolovića

paroha u Zadru :

Knežević Mihajil, trgovac,
Zadar Dn. 100

Ilić Petar, trgovac, Zadar " 50

Oštrić Đorđe Glišić " 80

Oštrić Ante, prig